

Banskobystričania

o trvalo udržateľnom rozvoji svojho mesta

Mesto Banská Bystrica je známe svojim historickým mottom „Za živa v Bystrici, po smrti v nebi“, ktorým celé stáročia deklarovalo kvalitu životných podmienok pre svojich obyvateľov alebo návštevníkov. Magistrát mesta si aj v súčasnosti uvedomuje v ážnosť týchto slo v, čo potvrdzujú aj jeho kontinuálne konkrétne snahy o to, aby nosné piliere pre trvalú udržateľnosť života v Banskej Bystrici boli čo najstabilnejšie.

Pojem **udržateľný rozvoj** je pre mnohých občanov Slovenska pomerne neznámym pojmom, hoci je v poslednej dobe často používaný v masmédiách, jeho vznik sa v odborných kruhoch datuje už od sedemdesiatych rokov minulého storočia. Jeho definovanie však dodnes nie je jednoduché ani jednoznačné a zber údajov, ich transformácia do indikátorov, monitoringu, vyhodnocovania je dlhodobým procesom - čo často nebýva populárne pre tých, ktorí uprednostňujú krátkodobé odpočty plnenia cieľov. Pri uvedomení si skutočnosti, že aktivity pre trvalo udržateľný rozvoj našej meniacej sa planéty sú vyvíjané už niekoľko desiatok rokov a tiež zmien, ktoré na nej prebiehajú vďaka citelným premenám v sociálnej, environmentálnej a ekonomickej oblasti, si však zrejme mnohí čitatelia uvedomia nutnosť vývoja aktivít, ktoré ponúka práve proces k trvalej udržateľnosti.

Pre tento proces je charakteristické, že odmieta riešiť javy životného prostredia, sociálnej a ekonomickej sféry izolovane a na jednej rozhodovacej úrovni. Veľký dôraz sa teda kladie na medzirezortnú spoluprácu, spoluprácu a koordináciu rôznych inštitúcií za súčasnej neformálnej diskusie s verejnosťou. V poslednej menovanej oblasti napomáhajú k lepšiemu porozumeniu tohto pojmu a za ním sa ukrývajúcním snáh vo veľkej miere práve médiá.

Významným medzníkom pri aktivizácii miest pre aktivity k trvalej udržateľnosti bolo prijatie Aalborgskej char-

ty v r. 1994 („Mesto je na jednej strane najväčšou jednotkou schopnou riešiť sociálnu, ekonomickú a politickú nerovnováhu v oblasti mestskej architektúry, prírodných zdrojov a životného prostredia, ktorá poškodzuje náš moderný svet, na druhej strane je najmenšou jednotkou, v rámci ktorej sa dajú problémy rozumne riešiť integrovaným, holistickým a trvalo udržateľným spôsobom.“). O dva roky neskôr bola ratifikovaná aj mestom Banská Bystrica. Bol to významný krok, kedy naše mesto oficiálnym spôsobom prejavilo záujem a ochotu plniť mandát daný Agendou 21 a preukázalo snahu participovať na aktivitách trvalo udržateľného rozvoja. V tom čase (od roku 1991) sa už Banská Bystrica uznesením mestského zastupiteľstva hlásila k myšlienke **Projekt Zdravé mesto**, pre prácu ktorého boli vytvorené podmienky v rámci mestského úradu. Tentoraz projekt, iniciovaný Svetovou zdravotníckou organizáciou (SZO), od začiatku kladie dôraz na holistické chápanie zdravia občanov - teda neodlučiteľné prepojenie zdravia a prostredia, v ktorom človek žije v tom najširšom zmysle slova. V rámci tohto projektu boli spracované indikátory zdravia, ktoré navrhla Svetová zdravotnícka organizácia a na ktoré nadviazala podľa metodiky SZO tvorba **Profilu zdravia (1996)** a **Plánu zdravia mesta Banská Bystrica (1998)** ako prvého strategického plánovacieho dokumentu v našom meste. V súčasnosti prebieha spracovanie vyhodnotenia dlhodobých (do r. 2005) a priebežných (trvalých) akcií k dosiahnutiu stanovených cieľov v 34 oblastiach života Banskobystričanov prostredníctvom 42 zapojených externých inštitúcií, podnikov a neziskových organizácií mesta, ako aj samotného Mestského úradu Banská Bystrica.

Medzičasom banskobystrický Mestský úrad - referát životného prostredia a Kabinét Zdravé mesto spracovali vybrané európske indikátory a v nadväznosti na Národný environmentálny akčný plán (NEAP) bol v spolupráci s terajším Regionálnym úradom verejného zdravotníctva v Banskej Bystrici - odborom hygieny životného prostredia vypracovaný **Lokálny akčný plán pre prostredie a zdravie**.

Posledným projektom, do ktorého sa naše mesto zatiaľ zapojilo v kontexte trvalo udržateľného rozvoja, je účasť na projekte **Udržateľný rozvoj miest a zmierenie negatívnych vplyvov klimatických zmien na kvalitu života a stav životného prostredia v mestách**. Projekt metodicky a koordináčne zastrešuje Regionálne environmentálne centrum Slovensko, podporuje Ministerstvo životného prostredia SR a je realizovaný v rámci projektu LIFE III Environment. Do projektu sa zapojilo 6 slovenských miest. Pri jeho spracovaní sa využila nová sada indikátorov udržateľného rozvoja miest (doprava, urbanizmus a výstavba, životné prostredie, krajina a biodiverzita, zaťaženie prostredia a ekologická stopa, sociálno-ekonomická situácia mesta, manažment) so zameraním na stanovenie ekologickej stopy ako pomerne nového prvku hodnotenia, pričom veľký dôraz je kladený na výsledky prieskumu verejnej mienky.

V rámci mesta Banská Bystrica bolo prostredníctvom anketárov distribuovaných 1 000 dotazníkov. V spolupráci s odbornými útvarmi Mestského úradu v Banskej Bystrici a členmi riadiaceho výboru Projektu Zdravé mesto bolo distribuovaných ďalších 100 dotazníkov. Z celkového počtu bolo vyhodnotiteľných 900 dotazníkov. Z výsledkov prieskumu vyplývajú tieto skutočnosti:

Prieskumu sa zúčastnilo viac žien (54,89 %) než mužov, čo korešponduje s demografickým členením v rámci prepočtu celkového počtu žien, žijúcich v našom meste (51,49 %). Najviac bolo respondentov v kategóriách

Múzeum SNP - centrum aj tohtoročného Envirofilmu

Súťažný film Envirofilmu 2006

Zem, kontajner na smeti (Nemecko), réžia: Claudia Heiss a jej tím

Od kedy existujú ľudia, existuje aj odpad - a problém jeho likvidácie. Celkovo v Nemecku vzniká ročne okolo 400 mil. ton odpadu, pričom každý spolkový obyvateľ vyprodukuje sám 636 kg domáceho odpadu. „Quarks & Co“ sa vo filme Zem - kontajner na smeti pýta a dáva odpovede na otázky: Čo je vlastne odpad? Ako vzniká, ako sa dá znížiť jeho množstvo a ako ho odstrániť? Má triedenie odpadu ešte zmysel? Kde končí elektronický odpad a ako sa odstráni vyraďené satelity? Komu a aké výhody prináša odpadový turizmus? Ako vyzerá smetisko budúcnosti? A môže sa Zem utopiť v odpade? Triedenie odpadu je veľmi komplikované a počet chýb vysoký. A stroje môžu v najnovších triediacich zariadeniach triediť odpad lepšie a lacnejšie ako človek. Naša modrá planéta je obklopená obrovskou haldou odpadu: okolo 7 500 objektov s veľkosťou viac ako desať centimetrov krúži v súčasnosti okolo Zeme. Film poukazuje na inteligentné metódy likvidácie odpadu a na nové recyklačné technológie a pozerá do budúcnosti: Čo a ako dlho vydrží? A aké účinky má európske nariadenie o elektrošrote a nový zákon o skládkach, ktoré sú účinné od roku 2005?

veku medzi 26 - 40 a 41 - 60 rokov (spolu 61,1 %), so stredoškolským vzdelaním (50,3 %) a zamestnaných (64,4 %). Banskobystrická domácnosť má podľa tohto prieskumu v priemere 2,9 člena a opäť v priemere 1,7 detí.

Najviac Bystričanov býva vo viacposchodovom bytovom dome a využíva centrálnu diaľkovú vykurovanie. **Kvalita života v meste** je jeho obyvateľmi hodnotená prevažne **priemerým hodnotením** (ani vhodné, ani nevhodné prostredie). Čistotu priestorov na odkladanie odpadu pri smetných nádobách hodnotili respondenti v 29,7 % známku 4 - čiastočne nevhodné, čo je v rámci posudzovania kategórií čistoty v našom meste najhoršie hodnotenie. Pozitívnejšie je posudzovaná čistota ovzdušia a pitnej vody (známka 2 - čiastočne vhodné) a čistota vodných tokov, verejných priestranstiev so zeleňou, chodníkov, úroveň hluku, čistota v rekreačných prímestských zónach a ostatných plôch v meste ako parkoviská, plochy pozdĺž vozoviek hodnotením známku 3 - ani vhodné, ani nevhodné prostredie.

Čo sa týka **spokojnosti respondentov s vybranými oblasťami života** v Banskej Bystrici, najfrekventovanejším hodnotením bolo **ambivalentné hodnotenie ani spokojný, ani nespokojný** (3): kvalita prírodného prostredia, dostatok verejnej zelene, celkový dojem zo zástavby, úroveň sociálnych a zdravotných služieb, úroveň kultúrnych a oddychových služieb, osobnej bezpečnosti pred útokom a agresivitou, ochranu osobného majetku; čiastočná spokojnosť (2) je u väčšiny odpovedí v oblasti úrovne a kvality bývania a úrovne škôl v meste. Čiastočná nespokojnosť (4) sa ako najfrekventovanejšia vyprofilovala v otázke na úroveň verejnej dopravy, veľká nespokojnosť (5) v otázke na dostupnosť a cenu bytov a pracovné príležitosti v meste. Zaujímavým, aj keď nie príjemným faktorom je, že hodnotenie 1 - veľmi spokojný je zastúpené vo všetkých oblastiach menšiny. V odpovedi na celkovú spokojnosť respondenta s našim mestom prevláda odpoveď 2 - spokojný až skôr spokojný (52,4 %). Za najväčšieho znečisťovateľa v meste prevažná väčšina opýtaných označila podnik Biotiku, a. s.

Atraktivita mesta bola účastníkmi prieskumu zhodnotená pomerne vyrovnané hodnotením 2 - čiastočne atraktívne prostredie (stav historických a kultúrnych pamiatok, úroveň rekreačných služieb a možností oddychu, historické osobnosti, ktoré pôsobili v meste, fontány a umelecké diela na námestiach a uliciach, výstavy, veľtrhy a

Envirofilm spolu s bohatým sprievodným programom už dvanásť rokov umožňuje širokej verejnosti získať potrebné informácie o životnom prostredí

festivally, okolie mesta, miestna kuchyňa a spôsoby stravovania) a 3 - ani atraktívne, ani neatraktívne (služby pre turistov, kvalita ciest, chodníkov a ulíc, parky a priestory pre deti).

V rámci vytvoreného voľného priestoru na vyjadrenie v dotazníku neuvedených skutočností, ktoré ovplyvňujú spokojnosť občanov mesta a poznámok figurujú na podstatných pozíciách nespokojnosti občanov:

- málo pracovných príležitostí hlavne pre mladých a vyššie vekové kategórie
- nedostupnosť bytov hlavne pre mladé rodiny
- úroveň MZH (prieskum v r. 2005)
- veľmi zlý technický stav komunikácií
- málo atraktívnych ihrísk pre deti a mládež
- zrušenie nočných spojov MHD
- málo parkovacích miest
- deficit maloobjemových nádob na komunálny odpad na mnohých lokalitách mesta
- nedostatočná čistota verejných priestranstiev
- nedostatočná údržba komunikácií
- nedostatočná zimná údržba chodníkov
- neexistencia cyklistických chodníkov v meste
- slabá informovanosť o kultúrnom dianí v meste a málo atraktívnych podujatí (aj menšinové žánre)
- nečistota od výkalov psov - slabá kontrola zo strany mestskej polície
- vysoký životný štandard a súčasne nízke príjmy a dôchodky (nízka cena práce)
- nepravidelnosť odvozu separovaného odpadu
- nedostatočný zvoz komunálneho odpadu - hromadenie mimo zberných nádob

- stagnácia rozvoja mesta
- málo miest na oddych občanov, zábavu a šport
- málo parkov
- zanedbané parky, neutržiavaná zeleň
- prehustenosť zástavby na sídliskách s nedostatkom verejnej zelene
- neexistencia športovo-rekreačných lokalít
- málo možností posezenia pre nefajčiarov, ich obmedzovanie aj na verejných priestranstvách
- znečisťovanie okolia

nádob na komunálny odpad

- málo lavičiek
- chýbajú verejné WC (aj pre vozíčkárov)
- nízka úroveň osobnej bezpečnosti
- agresivita, rasová neznášanlivosť
- slabá podpora mladých rodín
- medziľudské vzťahy
- málo príležitostí na prácu aj rekreáciu dôchodcov
- MHD - neexistujúce spoje z Uhliska do centra k zdravotníckym službám
- nedostatočné riešenie bezbariérovosti pre telesne postihnutých a mamičky s kočíkmi
- zanedbané historické budovy
- vybudovať cestu pre chodcov a cyklistov zo Sásovej (tunel popod železničnú trať) do centra
- nevyriešené cestné ťahy

- zastaralá plaváreň a plážové kúpalisko - jazero
- chýbajúce pravidelné hlíadky mestskej polície na sídliskách
- viac podujatí pre strednú generáciu, mladých
- absencia ekologickej dopravy v meste, vylúčenie autobusu na ekologický pohon v centre
- veľká hlučnosť v Radvani, na Fončorde, v Sásovej
- rekonštrukcia Hornej ul.
- nefunguje amfiteáter
- zriadenie neplatených záchytných parkovísk
- autá, bežne parkujúce na chodníkoch (nielen Sásová)
- vybudovať kúpalisko v Sásovej (v zime klzisko)
- chýba areál vodných športov, zariadenia na aktívny oddych
- málo zábalných centier, o. i. pre mladých ľudí
- vyriešiť prechod od Malej stanice k Národnej ul. - nevhodnosť
- rekonštrukcia rekreačnej zóny Urpín
- väčší záujem o riešenie periférií mesta
- vytvoriť centrum pre invalidnú mládež
- riešiť nedostavanú autobusovú stanicu
- lepšia kontrola podávania alkoholu a cigariet mladistvým
- viac využívať verejnoprospešné práce.

Veľmi pozitívne bol naopak hodnotený extravilán mesta a možnosti, ktoré ponúka na rekreáciu.

Je pozitívnym faktom, že počet tých, ktorí sa nechcú nečinne pozerať na zmeny Zeme, ktoré sa už čiastočne dotýkajú aj našej populácie, narastá. V argumentácii pre konzumný spôsob života neobstoja pred občanmi, zbavenými prepiateho egoizmu tí, ktorí tvrdia, že sa ich problematika zmeny klímy netýka, ani tí, ktorí síce žijú naozaj čínorodo v súčasnosti, ale aktivity bez okamžitého efektu - tie nadčasové - ich nezaujímajú. Zber údajov pre trvalo udržateľný rozvoj v súčasnej situácii, ich vyhodnocovanie, výmena skúseností a prijímanie rozumných opatrení, ktorými človek môže dokázať, že je tvor mysliaci - a to nielen na seba - iste patria medzi činnosti, ktoré možno čoraz častejšie prežívať plnohodnotný život na našej planéte čo najväčšiemu druhovému počtu živých tvorov ešte dlho potom, ako naši predkovia posunuli tzv. civilizáciu prudko vpred bez toho, aby si uvedomili následky svojich skutočne prevratných objavov.

Referát Životného prostredia a Kabinet Zdravé mesto
Mestský úrad v Banskej Bystrici
Ilustračné foto: Ján Lichý

Na návšteve v Rooseveltovej nemocnici v priebehu festivalu